

Pa saj nikoli nisem mislila, da sem pisateljica

Kristina Brenkova, 95, o tem, kako so bile prvo soboto v mesecu najbolj užaljene babice, če otroci niso prinesli Čebelice domov, o prvem srečanju s Piko Nogavičko, o prijateljevanju s Prežihovim Vorancem in odkritju Svetlane Makarovič

Tanja Jaklič

Niti enega pogleda nazaj ni, je rekla Kristina Brenkova, pisateljica, urednica, prevajalka, na svoj 95. rojstni dan. Praznovala ga je 22. oktobra, prav isti datum so različne ustanove in organizacije pred leti razglasile za praznik izvirne slovenske slikanice. Potem ko je v slovenščino prenesla Piko Nogavičko, Bambija, kup Kljukcev, si izmislila kozo Kunigundo in deklico Delfino, vmes izdala marsikaterega slovenskega klasika, zdaj pripravlja prozo za odrasle. Kakor kaže, ne manjka dosti, da jo preda založniku.

Vaša mladost je dišala po hruškah, s čim pa so obdana sedanja, kaj naj rečeva ... zrela leta?

Tu na moji mizi je pet svetlo rumenih vrtnic, na divanu šop ruja iz Primorske, na desni je sirk, iz katerega delajo sirkove metle. Če pogledam pod mizo, je tam lep kokosov oreh.

Tako rekoč med dišavami živite.

Seveda, in jaz dam veliko na vonje. Otrok še ne vidi, ne sliši, vonj pa je že tu. Vonj po materinem mleku.

Ali veste, da je knjigarna Konzorcij odela izložbo v vaš rojstni dan skupaj s stotinami Čebelic?

O, to pa prvič slišim. In tudi letnica je zraven, upam!

Pred več kot štiridesetimi leti ste izdali svojo prvo knjigo. Vas lahko vprašam malce patetično, odkod so vrele ideje?

Ideje nikoli niso vrele. Če se je nekaj dotaknilo mojega srca, sem imela tiho željo to sporočiti naprej. Samo to! Pa saj nikoli nisem mislila, da sem pisateljica. To se mi je zdelo tako nekaj veličastnega. Samo občudovala sem lahko kolegičice, ki so na televiziji izjavljale, jaz sem pa pisateljica. Kako jim je dobro, sem si mislila, ker so bile tako samozavestne.

Ampak po šolah, kamor ste redno hodili na pisateljske obiske, so vas naslavljali s pisateljico.

Ne, sploh ne slišim na to besedo. Ko sem prišla v šolo, so vsi pričakovali, da bom kaj povedala. Zelo dobro se spomnim, da sem v nekem razredu sredi Bele krajine rekla, vas je toliko, jaz pa čisto sama pri katedru, kar vi me kaj vprašajte. In so začeli: Ali imate kaj otrok, koliko so stari ... Veliko sem potovala, čeprav je bilo precej naporno. Najprej so me ravnateljji vprašali, ali imam avto. Nisem ga imela, vendar nisem nikoli zavrnila povabila. Imela sem občutek neke dolžnosti.

Se spomnite zadnjega takega srečanja z mladim občinstvom?

Nazadnje sem bila v ljubljanskem zavodu za slepe in slabovidne. To je bilo nekaj tako čudovitega! Pogovarjali smo se, kot da sem tudi sama slepa. Otroke vedno zanima to, kar oni živijo, in temu svetu sem želela prisluhniti. Mene nikoli ni zanimalo vzgajati. Vedno sem imela v mislih le to, da bi se naše srečanje, naš pogovor dotaknil srca in jim ostal v spominu. Poleg tega sem vedela, da moram zgodbe zapisati tako, da bodo zanimale tudi babice. Recimo zbirka Čebelica. Prvo soboto v mesecu so bile najbolj užaljene prav babice, če otroci niso prinesli Čebelice domov. V istem času, ko je prof. Uroš Kraigher ustvaril Kondorja ali Ivan Minatti Sinjega galeba, je vzletela tudi ta zbirka.

Je Čebelica uredniški projekt, na katerega ste najbolj ponosni?

Ni ponosa, je le tiho zadoščenje, da so jo udomačili otroci in, kot rečeno, tudi odrasli. Prav tako se zelo rada spomnim na edinstveno zbirko Zlata ptica, v kateri je zbranih sto knjig ljudskih pripovedi z vsega sveta. Kolikor poznam tuje izdaje, take zbirke nima nobena založba na svetu. Seveda bi ob njej in drugih morala pripovedovati o vseh ustvarjalcih – pisateljih, ilustratorjih, prevajalcih, oblikovalcih, piscih spremnih besed, s katerimi sem kot urednica sodelovala. Kolikokrat sem rekla, da bi moral moj dan imeti najmanj 25 ur. Ta poklic nosiš domov, nikoli ne moreš zapreti vrat.

Zdaj je urednikom laže. Internet v sekundi tako rekoč postreže z vrsto pomembnih podatkov, kako pa ste knjižne bisere odkrivali včasih?

Vsako leto je bil evropski sejem za mladinsko literaturo v Bologni, podobni sejamski dnevi so tudi v Varšavi, Moskvi, Bolgariji in še kje. Imela sem srečo, da sem službeno lahko odpotovala tja, vedela sem, kaj kdo bere, prijatelji so mi pošiljali izrezke člankov, recenzij, tako sem že zgodaj vedela, da berejo Alico v Angliji ali Čarovnika iz Oza v Ameriki.

Ampak urednik v tistih časih vendar ni bil zadnji, ki je odločal, kaj bo šlo v tisk.

Nadrejene sem morala prepričevati le enkrat, ko sem predlagala Biblijske zgodbe. Ni šlo preprosto, ko pa sem razložila, da človek na tem svetu ne more živeti, če teh prazgodb ne pozna, so se tudi v centralnem komiteju vdali.

Kdaj ste se prvič srečali s Piko Nogavičko?

Z družino smo šli na dopust v Ulcinj z nahrbtniki. In ker seveda ni bilo veliko prostora, sem iz pisarne na založbi vzela najdrobnejšo knjižico v nemščini. Takoj ko sem jo prebrala, sem vedela, da jo to prava literatura za otroke. Ko so me iz Cicibana ali Pionirja povabili, da nekaj pripravim za celo leto, sem si rekla, če bo kaj zabavalo otroke, jih bo zagotovo puntarska punca, ki je tako močna, da dvigne konja in predrzne smrkavce meče po zraku.

Foto Aleš Černivec

Vaš prevod iz leta 1958 je zelen, še zdaj je Pika zavita v vaše besede.

In veste, zakaj? Ker mi je avtorica dala dovoljenje, da besedilo preselim v našo deželo, naše razmere, in kar je najpomembnejše, z našimi imeni.

Ste se kdaj srečali z Lindgrenovo?

Ne, bila sem tako lena, da nisem odšla v Novi Sad na vsakoletni jugoslovanski kongres za mladinsko literaturo, kjer so ji izročili državno odlikovanje. Kar ni se mi dalo. Sem jo pa po posrednikih lepo pozdravila. Veste, mene zanima, kaj pisatelji napišejo, ne zanimajo me raznorazna rokovanja.

Z nekim slovenskim literatom pa ste tesneje prijateljevali že med vojno. Ni bil to Prežihov Voranc?

Seveda je bil, saj sem bila celo kurirka med Vorancem in Finžgarjem pa med Vorancem in igralcem Ivanom Levajem. Vedno mi je rekel, čim manj vedeti, tem manj se je bati, kaj bova povedala, ko naju bodo ujeli.

To so bila težka vojna leta. Kaj pa pisateljske naveze po vojni?

Takrat sva veliko presedela skupaj z Ludvikom Mrzelom. Nobel človek je bil, velik poet. Prišel je k meni z Golega otoka. Nisva bila zgovorna, ne on ne jaz. Zdajle imam spet v roki njegovo knjigo iz zbirke Zbrana dela slovenskih pesnikov in pisateljev, ponoči jo berem, izbiram med kratko poetično prozo, kakršne ni na Slovenskem.

Katerega avtorja ste v svoji 25-letni uredniški karieri pri Mladinski knjigi odkrili, povzdignili med klasike?

To pa ni moj stavek.

Kaj pa Svetlana Makarovič?

Ja, prav imate! Makarovičeva mi je po stari grbavi ženički poslala svoj prvi rokopis. Bili so prvi Kosovirji. Prebrala sem to prekrasno zgodbo in takoj poklicala literarno

teoretičarko Marjano Kobe in jo naprosila za spremno besedo. Niti hipa nisem oklevala. Vedela sem, da gre za inteligentno, odkrito, humorja polno prozo, ki ima v sebi celo podtalno poezijo.

Se strinjate z literarno oceno, da je svet vaših zgodb tesnoben?

No, deloma imajo prav, ker dejstvo, da ne vemo, odkod smo in kam gremo, ustvarja neko tesnobo. Poleg tihega posmeha, humorja, ki se tudi mimogrede prikrade v besedila. Golobje, sidro in vodnjak niso tesnobni, Kruh upanja tudi ne, Babica v cirkusu še manj. A veste, kako sem jo napisala! Marlenka Stupica je delala skice za lutkovno igro, in ko sem jih videla, sem se ponudila, da zraven napišem besedilce za predšolske otroke. Mimogrede je nastala in potem na razstavi v Leipzigu prejela celo bronasto odličje.

In Koza Kunigunda?

Hišica, ki jo je imela Ančka Gošnikova v Bohinju, me je inspirirala, da sem v njej nastanila tri kozlete, mamo in dva otroke. Hišica jim je pogorela in oni so si morali najti nov dom.

Je res, da so vas le trikrat doslej založniki sami poklicali za kakšno besedilo?

Res, in še to je večkrat bil eden in isti, David Tasič iz založbe Karantanija. Povedala sem mu, da imam v predalu Zimski solsticij. Nisem mu ga dala, še ni dognano delo. Ni igra, ni roman, je pripoved za odrasle, napisana v tretji osebi. Mene ni zraven. V eni noči enega človeka steče življenje, ki ga ni živel. To je župnik. Zdaj že nekaj veste.

Sliši se zanimivo.

Saj tudi je. Če bom že živa, bom to oddala.

Je bilo praznovanje 95-letnice naporno?

O, ni dovolj besed ...

Je pri vaši starosti oziranje v preteklost pogosto?

Enega pogleda nazaj ni. Zakaj? Še zmeraj gledam naprej z vsem humorjem, kar ga premorem.

Kaj berete zdaj?

Knjigo Orhana Pamuka Ime mi je Rdeča. Dobila sem jo iz založbe v darilo z lepim pripisom Zdaj še darilo. Prej je prišlo namreč voščilo. Na nočni omarici je poleg Mrzela tudi Moorova knjiga Neumni beli možje, redna številka Mladine in Ampaka, včasih Družina.

Marsikaj vemo o vas, a zakaj Brenkova, tega ne prav dobro.

Samio to bom rekla: ko je bilo ime Brenk nevarno, sem se začela podpisovati Brenkova.

Se strinjate z mnenjem raziskovalke in predavateljice mladinske književnosti Milene Blažič, da ima slovenska literarna zgodovina kratkoročen kulturni spomin in je spregledala Kristino Brenk, ki je tako pomembna, kot je bil Levstik v drugi polovici 19. stoletja ali Župančič na začetku 20. stoletja?

Joj, to pa sploh ni res. Da bi me spregledali? Nikdar ne. Sliši se nobel, ampak ni res. Ne bi se primerjala z Levstikom, sem pa odkrila njegov prevod Kdo je napravil Vidku srajčico in dala pravljico ilustrirati Roži Piščanec. Pred pol leta sem izvedela, da je bila knjiga prevedena v 26 jezikov.

Je kaj zraslo iz Kettejevega verza »Pa kaj bi jaz dal za eno samo prijazno besedo«, kakor ste skrivnostno napovedovali pred petimi leti?

Iz tega verza je nastala besedilo, ki ga še hranim v predalu. Ni Solsticij, je spet nekaj drugega. Grozljivo je to, koliko je še nedorečenega in jaz nezadovoljna z napisanim. Včasih pride moja sestra Julka iz Horjula in rečem ji, kako rada bi pospravila ta papirnati kaos okoli sebe, preden za vedno odidem. Vedno znova mi odgovarja, da potem najbrž ne bom nikoli umrla.